

Januar 2012.

Beogradski centar za bezbednosnu politiku

2 pojmovnik

Maja Bjeloš

KVOTE U SEKTORU BEZBEDNOSTI U SRBIJI – OGRANIČENJE ILI PODSTICAJ ZA ŽENE?

Sažetak

Svuda u svetu sektorom bezbednosti tradicionalno dominiraju muškarci. Srbija se u tom pogledu ne razlikuje od drugih zemalja. Poslednjih godina ovaj trend se menja, između ostalog, zahvaljujući i sistemu kvota. Kvote predstavljaju privremene mere kojima se određuje minimalan broj žena koje bi trebalo da budu zastupljene u institucijama sektora bezbednosti. U sektoru bezbednosti u Srbiji kvote se primenjuju prilikom prijema žena na školovanje i obuku za policijski, odnosno vojni poziv. Da li kvote predstavljaju dobru meru za rešavanje problema neravnopravnosti između žena i muškaraca? Da li ograničavaju ili podstiču prijem žena u tradicionalne bezbednosne institucije i njihovo napredovanje? Da li menjaju predstavu o ulozi žena u sektoru bezbednosti ili pojačavaju postojeće predrasude?

U ovom radu prvenstveno ćemo se fokusirati na analizu dosadašnje primene kvota u policiji i vojsci u Srbiji, na osnovu koje su iznete preporuke za dalji rad institucija sistema bezbednosti i odbrane. Pored toga, u radu nastojimo utvrditi kada je započeta upotreba kvota, kao i predstaviti prednosti i mane njihove primene u sektoru bezbednosti.

Definicija i poreklo kvota

Kvota predstavljaju privremene mere afirmativne akcije, koje se usvajaju i primenjuju radi otklanjanja neravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca. S obzirom na to da globalni statistički podaci ukazuju na nesrazmerno malu zastupljenost žena u ukupnom broju zaposlenih, kako na operativnim pozicijama, tako i, posebno, na mestima odlučivanja u tradicionalnim bezbednosnim institucijama¹, kvote su u dosadašnjoj praksi primenjivane, u suštini, na žene. Za sada nije zabeležen nijedan slučaj primene kvota na muškarce, ali ne isključuje se mogućnost da će to biti činjeno u budućnosti ukoliko se okolnosti u sektoru bezbednosti budu promenile tako da idu na uštrb osoba muškog pola.

Od sredine 1960-ih godina u Sjedinjenim Američkim Državama, kao i od početka 1970-ih u nordijskim zemljama (Danskoj, Finskoj, Islandu, Norveškoj i Švedskoj), kvote su prvenstveno upotrebljivane za uvođenje većeg broja žena u politički život. Naime, političke stranke u pomenutim zemljama odlučile su da uvedu minimalni postotak zastupljenosti žena na listama kandidata/kinja za izbore na svim nivoima. Ove mere dovele su do pojave „kritične mase” (za koju se smatra da iznosi minimalno 30%) žena, izabranih predstavnica u lokalnim i državnim skupštinama. Danas su se stranke u svim zemljama Evropske unije obavezale na to da će poštovati primenu kvota na izbornim listama. Takođe, možemo primetiti da je ova praksa političkih stranaka razvijena i u mnogim drugim državama van evropskog kontinenta, na primer u Ruandi, Južnoafričkoj Republici, Mozambiku, Argentini i drugim državama u kojima procenat žena u predstavničkim institucijama prelazi 30%.

Kvota treba da se primenjuju kao privremena mera, to jest sve dok se na uklone prepreke za neometan ulazak žena u institucije. Međutim, većina zemalja nije vremenski ograničila njihovu upotrebu (Dahlerup 2006). Kada je reč o poželjnom procentu žena u predstavničkim institucijama, danas sistem kvota treba da obezbedi kritičnu masu žena od 30% ili 40%. Smatra se da je ovaj procenat žena dovoljan da se bitno utiče na proces donošenja odluka. Ređe se postavlja zahtev za uvođenje rodno neutralne kvote, odnosno kvote kojom bi se obezbedio pravi balans polova od 50 odsto.

Političke diskusije u Evropi koje su vođene o potrebi uvođenja i upotrebe kvota mogu se svrstati u dva dominantna pravca: rasprava o pravima i rasprava o koristi. Političku debatu o pravima karakteriše to da žene imaju pravo glasa i pravo na učestvovanje u javnoj sferi. Prema tome, radi ostvarivanja ovih prava, opravdano je uvođenje i upotreba kvota sistema. Glavni argument učesnika u drugoj raspravi jeste da jedno društvo treba da koristi sve ljudske resurse koji su mu na raspolaganju, jer je potencijal talenata populacije podjednako raspoređen između žena i muškaraca (Teigen 2002). Ukoliko postoji muška dominacija u bilo kojoj sferi, sasvim sigurno neće biti iskorišćeni svi raspoloživi ljudski resursi. Stoga je upotreba afirmativnih mera opravdana kako društvo ne bi bilo na gubitku zbog toga što u obzir nije uzeto iskustvo žena koje se dosta razlikuje od iskustva muškaraca. Tokom 80-ih godina dvadesetog veka u većini nordijskih zemalja opravdanje za upotrebu kvota zasnivalo se na raspravi o pravima, dok od 90-ih godina do danas u najvećem broju slučajeva pretežu argumenti zasnovani na koristi (Teigen 2002).

Ukoliko postoji muška dominacija u bilo kojoj sferi ona nužno dovodi do neuspeha u iskorišćavanju svih raspoloživih ljudskih resursa. Stoga se upotreba afirmativnih mera opravdava zbog toga što bi društvo bilo na gubitku, ako se ne uzme u obzir životno iskustvo žena, koje se razlikuje od muškog. Tokom 80-ih godina dvadesetog veka u većini nordijskih zemalja opravdanje za upotrebu kvota zasnivalo se na raspravi o pravima, dok se 90-ih godina do danas u najvećem broju slučajeva pretežu argumenti zasnovani na koristi (ibid).

Nasuprot primeni kvota u politici, teško je utvrditi od kada se ove mere koriste za dostizanje većeg broja žena u bezbednosnim institucijama, poput policije i vojske. Nedostaju istraživanja koja bi ukazala na to kada su se kvote pojavile u sektoru bezbednosti i prikazala istorijat njihove primene. Pretpostavka je da su upravo izborne

¹ Kvota sistem primenjuje se i u parlamentu, kao i u oblasti privatne delatnosti. Takvo je, na primer, garantovanje određenog broja žena u Upravnim odborima privatnih firmi/kompanija. U ovom radu ćemo se pre svega baviti primenom kvota u policiji i vojsci.

kvote poslužile bezbednosnim institucijama kao primer povećanja zastupljenosti žena. Pored toga, rodne kvote u sektoru bezbednosti pojavljuju se i u međunarodnim preporukama ili dokumentima koji obavezuju države potpisnice da ih ispune. Takav dokument predstavlja i Pekinška deklaracija i platforma za akciju iz 1995. godine. I pored toga što ne postoje valjana istraživanja, na osnovu primera iz prakse dolazi se do saznanja da se kvote u bezbednosnim institucijama primenjuju u sferi obrazovanja i u oblasti pristupa profesionalnoj obuci, kao i/ili za napredovanje na poslu, odnosno za osiguranje zastupljenosti žena na mestima donošenja odluka.

Važan preduslov za primenu kvota u politici ili sektoru bezbednosti predstavlja pravno uređenje ove oblasti. Postojeća praksa ukazuje na to da se osnov za uvođenje kvota može pronaći u ustavnim odredbama, kao što je to slučaj u Grčkoj i Portugaliji, ili u zakonskim odredbama, kao na primer u Austriji, Bugarskoj, Nemačkoj (Prechal i Burri 2010). U političkom životu onih zemalja koje nemaju izborne kvote može doći do toga da političke stranke dobrovoljno odrede poželjan procenat zastupljenosti žena na listama. Pravno garantovanje, međutim, kada se uporedi sa praksom dobrovoljnog određivanja kvota, podseća državne institucije na obavezu sprovođenja ovih mera. Takođe, to podrazumeva i prihvatanje posledica neispunjavanja ustavom ili zakonom predviđenih obaveza. Ustavno i normativno garantovanje određenog procenta žena u institucijama ne znači nužno i to da će doći do pomaka zastupljenosti žena. Stoga, politička podrška za primenu afirmativnih mera predstavlja važan činilac za rešavanje problema neravnopravne zastupljenosti žena u javnom životu.

Četiri lekcije za uspešnu primenu kvota

Prilikom proučavanja problematike kvota izdvojile su se četiri ključne stvari neophodne za uspeh primene kvota:

- Prvo, potrebno je imati u vidu da kvote treba da predstavljaju samo privremene mere koje će otkloniti neravnopravan položaj žena i muškaraca u bezbednosnim institucijama. Onda kada bude dostignuta adekvatna zastupljenost žena ili željeni postotak koje su postavile same institucije, one više neće biti potrebne.
- Kvote je neophodno prilagoditi stanju ili prirodi problema, odnosno kvote je neophodno uvesti samo u one oblasti ili samo za one poslove, gde su žene najmanje zastupljene. Prema ovom kriterijumu, možemo izvršiti i tipologizaciju, tj. podelu kvota na kvote za prijem na školovanje (npr. VA, KPA) ili obuku (COPO), i na kvote za stručno usavršavanje.
- U zavisnosti od sistema u kojima se primenjuju, kvote mogu podrazumevati različite procenat. U policiji i vojsci kvote za zastupljenost žena na operativnim poslovima se određuju prema različitim standardima. Naime, u policiji poželjan procenat žena iznosi 30%. Taj procenat je utvrđen na osnovu međunarodnih standarda, koji su navedeni, na primer, u Pekinškoj deklaraciji iz 1995. godine i u preporukama Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS). Ujedinjeno Kraljevstvo i Norveška, na primer, predstavljaju države koje mogu da se pohvale ovim procentom žena u policiji. Jedina država koja je prešla ovaj procenat zastupljenosti žena u policiji jeste Južnoafrička Republika, kojoj je cilj da u Nacionalnoj policiji ima 50% žena. Za razliku od policije, brojne vojske širom sveta teže tome da dostignu NATO standard. Taj standard se kreće od 10% do 20% žena profesionalnih vojnih lica. U grupu članica NATO koje ispunjavaju ovaj standard nalaze se, na primer, SAD, Kanada, Španija, Portugalija i Francuska.
- Kvote same po sebi, međutim, ne rešavaju problem rodne neravnopravnosti. Stvaranje mogućnosti za adekvatnu zastupljenost žena i muškaraca pitanje je koje podrazumeva preduzimanje i drugih zakonskih i institucionalnih mera, ali i postojanje političke volje da se tako nešto uradi. Takođe, neophodno je da dođe i do promene tradicionalne političke i bezbednosne kulture, kao i do povećanja svesti građana o značaju ovog pitanja. Zbog toga ne treba precenjivati značaj kvota, jer one mogu biti delotvorne samo u sadejstvu sa drugim faktorima, koji doprinose povećanju stepena reprezentativnosti u telima u kojima se odlučuje o bezbednosnim pitanjima.

Prednosti i mane upotrebe kvota

Primena kvota ima istovremeno kvantitativne i kvalitativne prednosti, ali i neke neželjene efekte. Primenom kvota se za relativno kratko vreme mogu postići vidljivi rezultati, tj. može se brzo povećati broj žena u određenim oblastima (obrazovanje, obuka) i na određenim poslovima u policiji i vojsci, na kojima je njihova zastupljenost bila nesrazmerno mala (npr. specijalne jedinice). Ova mera može biti posebno važna u situaciji u kojoj žene prethodno nisu bile uopšte zastupljene u nekoj od ovih institucija. Pored povećanja kvantiteta, primena kvota utiče i na uvođenje više različitih veština i sposobnosti. Naime, time što se veći broj žena uvodi u vojsku i policiju, može se unaprediti i rad ovih institucija. On se obogaćuje novim znanjima i veštinama koje žene poseduju, kao što su, na primer, rad sa ženama žrtvama nasilja i maloletnicima, prikupljanje obaveštajnih podataka i slično.

Glavna mana primene kvota odnosi se, pre svega, na postavljanje gornje granice, tj. na upotrebu kvota koja određuje maksimalan broj mesta koje žene mogu zauzeti. Primer za to su kvote koje Ministarstvo unutrašnjih poslova određuje prilikom upisa kandidatkinja na školovanje u Kriminalističko-policijskoj akademiji i na kurs za osnovnu policijsku obuku. Takva praksa postoji i prilikom upisa devojaka na Vojnu akademiju. Dugoročno, ovakva praksa može doprineti ograničenom broju žena koje će zauzeti rukovodeća, odnosno komandna mesta. Takođe, uvođenje i primena kvota može pojačati predrasude da su žene izabrane zbog svoje rodne pripadnosti, a ne zbog svojih kvalifikacija, te da je više kvalifikovanih kandidata usled toga „gurnuto u stranu”. Štaviše, mnoge žene se protive upotrebi ovih mera, jer ne žele da budu izabrane samo zato što su žene. Ipak, kao što je već naglašeno, kvote ne treba da predstavljaju trajno obeležje sistema, nego samo privremenu meru.

Primena kvota u Srbiji

Kvota u Srbiji su prvi put primenjene 2002. godine tokom lokalnih izbora za opštinske skupštine u opštinama Bujanovac, Preševo i Medveđa. Razlog za uvođenje i primenu kvota bio je povećanje bezbednosti u južnosrpskim opštinama i pronalaženje efikasnog zakonskog rešenja koje bi omogućio da većinsko albansko stanovništvo bude adekvatno i proporcionalno zastupljeno u predstavničkim organima, što do tada nije bio slučaj i što je identifikovano kao jedno od postojećih žarišta pomenutog sukoba (Mršević 2007). Prema istraživanju Zorice Mršević, oružani sukob u južnoj Srbiji, naseljenoj većinskom albanskom nacionalnom manjinom, predstavljao je prepreku za organizovanje lokalnih izbora za opštinske skupštine u isto vreme kada su izbori u septembru 2000. godine organizovani u celoj Srbiji. S obzirom na to da lokalni i parlamentarni izbori u jesen 2000. godine nisu imali komponentu afirmativne akcije, jer izborni zakoni nisu predviđali primenu kvota sistema, došlo se na ideju da se izmeni Zakon o lokalnim izborima i uvede kvota sistem kojim bi se prevazišle konfliktno situacije. Prateći istu logiku obezbeđivanja proporcionalne zastupljenosti svih društvenih grupa u predstavničkim telima, uvedeni su isti zakonski mehanizmi kojima će biti garantovano i prisustvo žena. Naime, ženama je omogućeno da uđu u oblast u kojoj nisu tradicionalno učestvovali i da se nađu u određenim strukturama lokalnih organa vlasti, budući da je tada zakonskom obavezom predviđeno da se na listama kandidata mora naći 30% kandidata onog pola koji je manje zastupljen. Na osnovu iskustva iz ovih opština, pre redovnih lokalnih izbora 2004. godine ova mera upotrebljena je još u 16 opština. U septembru 2004. godine kvota sistem primenjen je na teritoriji cele Srbije, što je dovelo do povećanja zastupljenosti žena u opštinskim skupštinama od 15 do 25% (Mršević 2007). Dalja primena kvota u političkom životu omogućena je amandmanima na izborni zakon, donetim aprila 2004. godine, a pravna osnova za uvođenje i primenu kvota u drugim oblastima u Srbiji omogućena je donošenjem Ustava 2006. godine, kao i usvajanjem Zakona o zabrani diskriminacije i Zakona o ravnopravnosti polova 2009. godine.

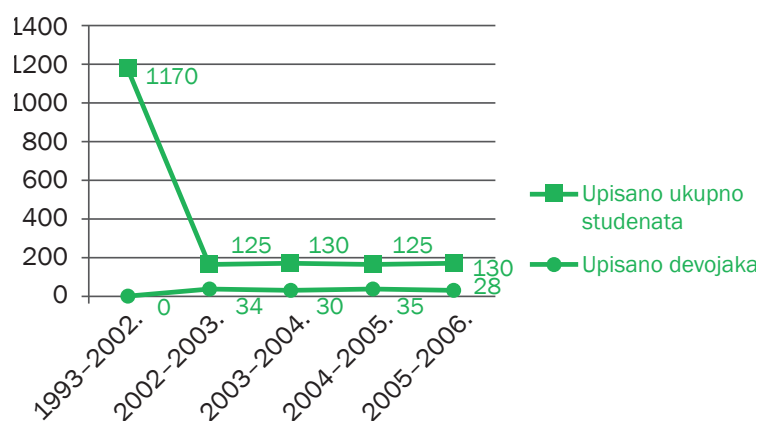
U poređenju sa uvođenjem kvota u izborni sistem i njihovom primenom početkom 2000, u sektoru bezbednosti kvote se, izuzimajući Višu školu unutrašnjih poslova, upotrebljavaju od 2006. godine u policiji, odnosno od 2007. godine u vojsci. Potreba da budu uvedene povezana je sa nastojanjem institucija da se poveća broj žena u operativnom sastavu.

Žene u Srbiji imale su mogućnost da se zaposle na civilnim poslovima u sektoru bezbednosti još od završetka Drugog svetskog rata. Nasuprot tome, operativni poslovi u policiji i vojsci bili su van njihovog domašaja. Ove dve institucije su tokom socijalističkog perioda nastojale da uvedu žene u svoje operativne službe, ali do značajnijih promena došlo je tek nakon demokratskih promena 2000. godine i stvaranjem mogućnosti da žene pohađaju osnovnu obuku i steknu stručno obrazovanje za obavljanje tih poslova (**Rod i reforma sektora bezbednosti u Srbiji 2010**). U oba slučaja, Ministarstvo odbrane, odnosno Generalštab Vojske Srbije i Ministarstvo unutrašnjih poslova ustanovili su kvote za prijem žena na školovanje i obuku za policijski i vojni poziv. Kvote su u početku bile podstrek za uključivanje većeg broja žena, ali je praksa vremenom pokazala da one mogu i da ograničavaju ukoliko se uzimaju kao gornja granica, tj. ukoliko predstavljaju maksimalan broj žena koji može da se upiše na školovanje ili na obuku.

Policija (2006)	Vojska (2007)
Prijem na školovanje – KPA, 25% (MUP) Prijem na obuku – COPO, 25% (MUP)	Prijem na školovanje – VA, oko 20% (GŠVS) Učestvovanje žena u MNO – min 30% (NAP) Nema kvota za obuku profesionalnih vojnika
<ul style="list-style-type: none"> 21% žena u operativnom sastavu MUP-a (podatak iz 2010.) 	<ul style="list-style-type: none"> 2,8% žena u profesionalnoj vojnoj službi u VS i MO (podatak iz 2010.)

Policija

U policiji kvote se trenutno primenjuju prilikom upisa devojaka na Kriminalističko-policijsku akademiju i prilikom prijema na obuku u Centru za osnovnu policijsku obuku u Sremskoj Kamenici. Kada je reč o visokoškolskim obrazovnim institucijama, prva institucija koja je u kontinuitetu omogućavala ženama da steknu potrebna znanja za obavljanje policijskog posla bila je Viša škola unutrašnjih poslova pri Ministarstvu unutrašnjih poslova. Od njenog osnivanja 1972. godine, pa sve do 2002. godine, u ovoj visokoškolskoj ustanovi postojala su ograničenja za trogodišnje školovanje žena, odnosno bila je ustanovljena kvota od 10% žena. Izraženo u brojkama to je značilo da je Ministarstvo odobravalo upis od 20 do 30 devojaka na redovne i isto toliko na vanredne studije (Spasić, 2008). Pri tome treba imati u vidu da se godišnje na konkurse VŠUP za upis oko 600 studenata na redovne i vanredne studije javljalo u proseku 1500 studenata, od toga oko 450 žena (30% – 40%). Ukidanjem kvota školske 2002/2003. godine dolazi do povećanja broja devojaka koje se školuju u ovoj ustanovi (videti grafikon).

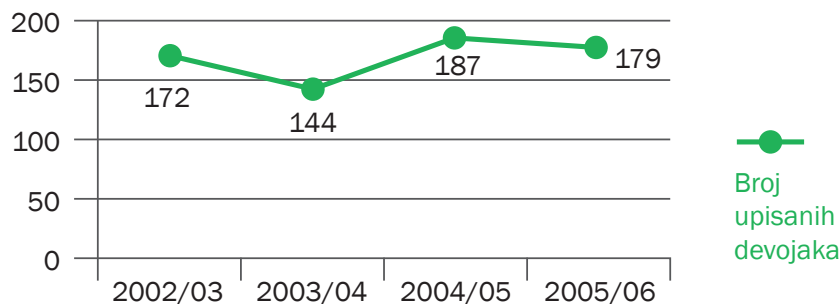

Grafikon 1: Upis na Policijsku akademiju

Policijska akademija, kao druga visokoškolska obrazovna institucija osnovana 1993. godine, bila je nedostupna ženama sve do 2002. godine. Nakon toga, ženama je omogućeno da se školuju u ovoj instituciji, ali su određene upisne kvote, koje je određivalo Ministarstvo unutrašnjih poslova (videti grafikon). Tek je donošenjem Strategije razvoja sistema obuke i obrazovanja za potrebe policije, usvajanjem Zakona o visokom obrazovanju i Zakona o policiji u 2005. godini načinjen korak ka institucionalizovanju sistema školovanja i obuke za policijske poslove. Usled reforme policijskog obrazovanja, 2006. godine dolazi do integracije Više škole unutrašnjih poslova i Policijske akademije, te nastaje nova sa-

mostalna visokoškolska ustanova – Kriminalističko-policijska akademija – koja obrazuje kadrove za potrebe Ministarstva. Na akademskim studijama KPA, od ukupno 70 predviđenih mesta, 15 mesta mogu zauzeti žene, odnosno devojke (do 21%), dok na strukovnim studijama, od ukupno 50 studenata, 15 može biti ženskog pola, što iznosi 30% (Godišnjak 2009: 169). Treba istaći i to da je reč o kvoti za studentkinje koje se finansiraju iz budžeta, dok za samofinansirajuće nema kvota, pošto se upis vrši prema redosledu koji je utvrđen rang-listom. Akademija nudi trogodišnje strukovne studije i četvorogodišnje programe akademskih studija, na koje se od 2006. do 2008. godine, prema podacima navedenim u izveštaju pod nazivom „Rod i reforma sektora bezbed-

nosti u Srbiji” (2010: 73), upisalo ukupno 300 samofinansirajućih studenata i studenata koji se finansiraju iz budžeta, a od tog broja upisano je 30 studentkinja ili 10% žena. U 2008. godini, od ukupnog broja primljenih kandidata, 28,42% činile su žene, dok je 2009. godini udeo žena bio nešto niži – 23,15%. Do povećanja procenta žena na školovanju u KPA dolazi tokom 2010. godine, pošto su od ukupnog broja primljenih 35,91% činile žene (Odgovor MUP-a na upit BCBP-a, septembar 2010).

Grafikon 2: Broj upisanih devojaka na VŠUP nakon ukidanja kvota

kandidatkinja. Rezultat je bio vidljiv, jer je od 3850 kandidata koji su se 2007. godine prijavili za upis polaznika prve klase COPO bilo 1015 žena. U odabranih 130 polaznika prve klase nalazile su se i 32 žene. U drugoj klasi, 2008. godine, od 120 polaznika, bilo je 30 žena (Godišnjak 2009: 169). Sto pedeset četvoro polaznika (119 momaka i 35 devojaka) treće klase Centra za osnovnu policijsku obuku promovisano je u policajce pripravnike u Sremskoj Kamenici u avgustu 2010. godine. Iste godine obuku je završila i četvrta klasa Centra. Među 155 polaznika, našle su se 44 žene. U zvanje policajaca pripravnika, u julu 2011. godine promovisano je 27 polaznica i 89 polaznika pete klase COPO. Sumarno, od prvog upisa, pa sve do jula 2011. godine kada je obuku u Centru završila peta klasa polaznika, u zvanje policajca pripravnika promovisano je oko 600 polaznika, od čega je bilo 168 polaznica. I pored razlika u broju primljenih kandidata, kvota za prijem svih proteklih godina iznosila je 25%.

Vojska

Žene su prvi put stekle pravo na vojno obrazovanje 2007. godine prijemom na Vojnu akademiju. Do tada, žene su bile u mogućnosti da u sastavu Vojske Jugoslavije steknu čin oficira, i to na osnovu završenog Fakulteta opštenarodne odbrane (sadašnji Fakultet bezbednosti), koji je polaznicima obezbeđivao osnovno znanje, ali i praktičnu vojnu obuku u Sarajevu, potrebnu za obavljanje poslova u vojsci. Pored toga, žene su mogle da se zaposle u vojsci ukoliko su se školovale i na nekim drugim školama koje su postojale u vreme SFRJ, kao što su, na primer, bile škola za rezervne oficire pojedinih rodova i službi i škola za sanitetske oficire lekare i farmaceute. U istraživanju Jovanke Šaranović i Zorana Kilibarde (2011: 60) navodi se da je među ženama oficirima i podoficirima bilo i onih koje nisu završile nikakvu vojnu školu, pa je u njihovom obrazovnom profilu *de facto* nedostajao nužan uslov za sticanje statusa profesionalnog vojnog lica tog ranga. I pored toga što je ostvaren napredak u reformi vojnog visokoškolskog obrazovanja, za sada još uvek nisu otvoreni svi nivoi vojnog obrazovanja za žene, s obzirom na to da Vojna gimnazija ne prima kandidatice ženskog pola.

Prilikom prijema prve generacije žena na Vojnu akademiju utvrđena je kvota od 17% kako bi bio garantovan određen broj mesta za žene polaznice. Kvota za upis žena u ovu instituciju nije ista prilikom svakog upisa, već se usklađuje svake godine na osnovu procene potreba za popunjavanje radnih mesta, koju sprovodi Generalštab Vojske Srbije. Na konkurs za prijem na VA u poslednje četiri godine (2007–2011) prijavio se veliki

2 Srednja škola unutrašnjih poslova – Centar za osnovnu policijsku obuku u Sremskoj Kamenici – jedina je ustanova za osnovnu obuku policije u Republici Srbiji. S obzirom na to da Srednja škola unutrašnjih poslova nikad nije primala žene, napredak je učinjen transformisanjem Škole u Centar, koji je počeo rad 2005. godine. Do avgusta 2009. godine paralelno su radile Srednja škola unutrašnjih poslova (SŠUP) i Centar za osnovnu policijsku obuku (COPO). Tada je svoje školovanje završila poslednja, 38. klasa učenika Škole, upisana po starom Nastavnom planu i programu.

broj srednjoškolaca i srednjoškolki (videti tabelu). Na poslednjem konkursu za upis na VA 2012. godine bilo je 1.325 kandidata, od čega 326 žena. Razloge za porast interesovanja treba tražiti u brojnim naporima, koje su Ministarstvo i Vojska Srbije preduzeli kako bi povećali ugled vojske u javnosti i promovisali zapošljavanje žena u MO i VS. Uočava se da je MO u odnosu na raniji period uspešnije sprovodilo kampanje za prijem žena na Vojnu akademiju. One su uključivale oglašavanje sadržaja konkursa posredstvom brojnih medija, pa su oni bili objavljeni na veb-sajtu Ministarstva, u brošurama, štampi, na televiziji i slično. Promovisana su i lična iskustva devojaka koje su započele školovanje na Akademiji, kao i vojno zvanje uopšte. Vojno zvanje promovisano je posebno emitovanjem velikog broja spotova. Među spotovima koji su promovisali poziv profesionalnog vojnika, pod parolom „Ko sme – taj može, ko ne zna za strah – taj ide napred”, od nedavno su se našli i spotovi koji promovišu i mogućnost da devojke obavljaju poslove vojnika. Iznenaduje, međutim, postojanje velike razlike između broja prijavljenih i broja primljenih devojaka. To je posebno očigledno u poslednje dve godine, jer je na Akademiju primljeno pet–šest puta manje devojaka nego što ih se prijavilo. Objašnjenje za ovakvu situaciju može se pronaći u postojanju kvote koja se tretira kao gornja granica za upis devojaka na školovanje. Iako se broj kadetkinja svake godine povećavao, procenat je u proseku iznosio oko 20%. Praksa određivanja kvota za školovanje žena na Vojnoj akademiji na osnovu analize radnih mesta jeste diskriminatorna, zato što kriterijumi selekcije za prijem na školovanje i u radni odnos treba da se zasnivaju na analizi radnih mesta, koja se uvrđuje u skladu sa zahtevima i uslovima za obavljanje određenih poslova i radnih zadataka, a ne na osnovu pola kandidata. Nasuprot određenim kvotama za školovanje devojaka za vojni poziv, prijem žena na obuku za profesionalne vojnike ne podleže ovim ograničenjima.

Pokazatelji odziva	Školska godina				
	2007/2008.	2008/2009.	2009/2010.	2010/2011.	2011/2012.
Predviđeni broj devojaka koje će biti primljene	30	32	49	57	34
Broj prijavljenih devojaka	56	106	243	323	326
Ukupan broj prijavljenih kandidata	128	344	982	1259	1325

Tabela 1: Prijem devojaka na Vojnu akademiju (2007–2011)³

PREPORUKE ZA BEZBEDNOSNE INSTITUCIJE U SRBIJI

Primenom kvota žene su dobile mogućnost da budu zaposlene u policiji i vojsci na operativnim poslovima više nego što su to bile ranije, tačnije pre 2000. godine. Sa druge strane, primena ovakve mere u Srbiji ima i svojih nedostataka. Stoga, kako bi se ispravili postojeći nedostaci potrebno je:

1. vremenski ograničiti postojanje kvota dok se ne dostigne željeni cilj, odnosno dok se ne dostigne određeni procenat zastupljenosti žena u policiji i vojsci, a posebno na operativnim poslovima;
2. ukinuti gornji prag za prijem kandidatkinja na kurs za osnovnu policijsku obuku u Sremskoj Kamenici, Kriminalističko-policijskoj akademiji i Vojnoj akademiji, i uvesti minimalne kvote za njihov prijem;
3. uvesti kvote za prijem žena na stručno usavršavanje i obuku neophodnu za napredovanje;
4. sprovesti dalja istraživanja kako bi se ispitali efekti primene sistema kvota u Srbiji.

³ Podaci o broju prijavljenih i primljenih muškaraca i devojaka, izvor: Šaranović, Jovanka. „Doprinos Vojske Srbije afirmaciji rodne ravnopravnosti u sektoru bezbednost.” Revija za bezbednost, br. 4, 2010. kao i sajt Vojne akademije: <http://www.va.mod.gov.rs/cms/view.php?id=18268>.

Literatura

1. Alargić, D. i Bajić, M. Osnovne pretpostavke angažovanja žena u vojsci. U: Šaranović, J. et al. (ur.). Žene u vojsci. Beograd: Ministarstvo odbrane, Institut za strategijska istraživanja, Misija OEBS u Srbiji, 2007: 184.
2. Bastick, Megan. Integrating Gender in Post-Conflict Security Sector Reform. Geneva: Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF), Policy Paper – no. 29, godina: 10
3. Blagojević, M. Iskustva policije Srbije u osposobljavanju žena za poslove u oblasti bezbednosti. U: Šaranović, J. et al. (ur.). Žene u vojsci. Beograd: Ministarstvo odbrane, Institut za strateška istraživanja, Misija OEBS u Srbiji, 2007: 147–164.
4. Čičkarić, Ljiljana. „Žene u političkoj areni – insajdereke ili autsajderke.” Sociologija, Beograd, 2009.
5. Dahlerup, Drude. Women, Quotas and Politics. London: Routledge, 2006.
6. Hadžić, Miroslav et al. (ur.), Godišnjak reforme sektora bezbednosti u Srbiji. Beograd: Centar za civilno-vojne odnose, 2009.
7. Hendricks, Cheryl and Hutton, Lauren. Defence Reform and Gender. Geneva: DCAF, OSCE/ODIHR and UN-INSTRRAW, 2008.
8. Jarić, Vesna i Nadežda Jarović. Rečnik rodne ravnopravnosti. Drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje. Beograd: Ministarstvo rada i socijalne politike, 2011.
9. Ministarstvo odbrane i Beogradski fond za političku izuzetnost. Preporuke za izradu Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN u Srbiji. 2009.
10. Mršević, Zorica. „Ka demokratskom društvu – sistem izbornih kvota.” Beograd: Institut društvenih nauka, 2007.
11. Mršević, Zorica. „Kvota izborni sistem kao način postizanja deskriptivne i supstancijalne parlamentarne zastupljenosti žena.” Sociološki pregled, br. 1, 2007: 59.
12. Novović, Snežana i Danijela Petrović. Žene u policiji. Beograd: Ministarstvo unutrašnjih poslova, VŠUP, 2006.
13. Novović, Snežana i Snežana Vla, Rakić, Nada. Uspostavljanje mreže žena policijaca Jugoistočne Evrope. Beograd: Udruženje šefova policije Jugoistočne Evrope –SEPCA, 2010.
14. Pajvančić, Marijana. Pravni okvir ravnopravnosti polova. Novi Sad: Pokrajinski zavod za ravnopravnost polova, 2008.
15. Pajvančić, Marijana. Ravnopravnost polova u političkom životu. Beograd: Program Ujedinjenih nacija za razvoj, kancelarija u Srbiji, 2010.
16. Petrović, Nataša i Sonja Stojanović. (ur.). Rod i reforma sektora bezbednosti. Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2010.
17. Prechal, Sacha i Susanne Burri. Pravila EU o rodnoj ravnopravnosti. Beograd: Misija OEBS u Srbiji, 2010.
18. Spasić, Danijela. „Žene u sistemu policijskog obrazovanja stanje i perspektiva ženskih ljudskih prava.” Temida, septembar, 2008: 48–49.
19. Teigen, Mari. „Kvote i konverze.” NIKK magazin, no 3, 2002.
20. Šaranović, Jovanka. „Doprinos Vojske Srbije afirmaciji rodne ravnopravnosti u sektoru bezbednosti.” Revija za bezbednost, no. 4, 2010: 307–326.
21. Šijački, Zorana. (ur.). Ka Zakonu o ravnopravnosti polova. Novi Sad, 2006.
22. Vlada Republike Srbije. Napredak u ostvarivanju Milenijumskih ciljeva razvoja u Republici Srbiji. 2010.
23. Žene u izgradnji mira na Balkanu. Deset godina rezolucije Saveta bezbednosti UN 1325, Konferencija 2010, Skoplje, 2010: 7.

Dokumenti

1. Republika Srbija. Narodna skupština. Zakon o zabrani diskriminacije. Beograd, 2009.
2. Republika Srbija. Narodna skupština. Zakon ravnopravnosti polova. Beograd, 2009.
3. Republika Srbija. Narodna skupština. Zakon o izboru narodnih poslanika. Beograd, 2002.

Pojmovnik (Backgrounder) je tekst u kome autor/ka sažeto i jasno predočava javnosti osnovne i najvažnije informacije o nekoj pojavi.

Beogradski centar za bezbednosnu politiku (od 1997. do juna 2010. godine poznat pod nazivom Centar za civilno-vojne odnose) nezavisni je istraživački centar koji radi na unapređenju bezbednosti građana i društva. U središtu interesovanja BCBP nalaze se politike koje kao cilj imaju poboljšanje ljudske, nacionalne, regionalne i međunarodne bezbednosti, posebno konsolidaciju reforme sektora bezbednosti i integraciju zemalja Zapadnog Balkana u evroatlantsku zajednicu. Svoje ciljeve BCBP ostvaruje istraživanjem, analiziranjem, predlaganjem praktične politike, javnim zastupanjem, obrazovanjem, izdavačkom delatnošću, stručnom podrškom reformama i umrežavanjem svih relevantnih aktera u bezbednosnu zajednicu.

Autorka: Maja Bjeloš

Urednica: Sonja Stojanović

Lektura: Tatjana Hadžić

Dizajn: Marko Marinković

Štampa: UNAGRAF, Beograd

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

305:351.86(497.11)
351.86(497.11)

БЈЕЛОШ, Мaja, 1984-

Kvota u sektoru bezbednosti u Srbiji - ograničenje ili podsticaj za žene? / Maja Bjeloš. - Beograd : Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2012 (Beograd : Unagraf). - 9 str. : ilustr. ; 30 cm. - (Pojmovnik ; 3)

Tiraž 200. - "Ovaj tekst predstavlja deo rezultata projekta 'Primena Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 u reformi sektora bezbednosti u Srbiji' ... --> str. 9. - Bibliografija: str. 8.

ISBN 978-86-6237-006-8

a) Родна равноправност - Безбедносни сектор
- Србија b) Безбедносни сектор - Реформа - Србија
COBISS.SR-ID 189171980

Ovaj tekst predstavlja deo rezultata projekta "Primena Nacionalnog akcionog plana za primenu Rezolucije 1325 u reformi sektora bezbednosti u Srbiji", čije sprovođenje je bilo moguće uz finansijsku podršku DCAF- (www.dcaf.ch).

